

COP D'ULL

Tota la seva darrera obra poètica, el pare, poc abans de morir, l'havia deixat ordenada, en net, fins al darrer detall, i amb títol i subtítol: *A la dula vés (recull de reculls)*. Ha estat publicada, doncs, així, pòstuma, enguany, per l'editorial empordanesa Llibres del Segle. *A la dula* vol dir *a lloure, sense control o vigilància de ningú*. Com diu Soler, "l'autor, que explícitament fa nombrosa referència a la seva convicció i fe poètiques, sembla un home que, sobrat de coneixements i de giny intel·lectual, busca maneres de posar-los a prova", i això, el posar-se a prova, que sempre té un punt de joc, es molt seriós: ho fa qui té oberta la comunicació amb el lloc on el sentiment i el pensament neixen indissociats, la interna font de joia i de dolor on verament es juguen les coses, les idees, la vida, que tot va junt. Enric Casassas i Simó no és l'advocat o el botiguer que a més a més fa versos, i els fa com si no en fos, de botiguer, no, en ell "l'altre ofici" és vital, central, s'hi fica a fons: és la química analítica, i aquesta el duu a analitzar la mateixa química, i a pensar la ciència, i a discutir el paper del científic, i d'aquí per una banda va a parar a una implicació constructiva, no de xerrameca, en la societat, i de l'altra, que és la mateixa, a la recerca, però aquest cop a la recerca de l'individu cap endins de si mateix, que és una cosa que ja es torna a tocar amb l'alquímia. Tot això corre per les venes (algun cop de manera ben visible) de la seva poesia. Per Casassas hi ha tres àmbits reals, com per Pessoa: la família immediata (que inclou els amics), la nació (els Països Catalans, pels quals i en els quals sempre es va moure, i per

A la dula vés, d'Enric Casassas i Simó

ENRIC CASASSES FIGUERES

ARXIU DE LA FAMILIA CASASSAS

El químic Enric Casassas va escriure poemes al llarg de la seva vida

exemple són importants les seves aportacions al vocabulari químic i científic en català, i també a l'ensenyament de la química, i a la idea d'universitat), i la humanitat (el planeta): preocupació, a partir d'un cert moment, per la química de l'atmosfera, implicació, sempre, amb la comunitat científica internacional, àmbit en el qual una de les coses més importants dels últims anys va ser fer possible la relació de l'Institut d'Estudis Catalans amb l'Acadèmia

Russa de Ciències: un científic tan important com Iuri Verxinin, el primer cop que va poder publicar fora de l'URSS va ser a l'Institut. Sempre acabo parlant més del personatge que no dels poemes, perquè penso, com Bunting, que "no hi ha absolutament cap excusa per a la crítica literària".

Més enllà i més ençà de la química, doncs, hi ha l'alquímia, que el pare coneixia força, com a capítol de la història de la ciència i com a branca del saber per si mateixa. Ve-

geu per exemple, a l'Arxiu de Textos Catalans Antics, la seva ressenya de *L'oro dei filosofi* de Michela Pereira, interessantíssim llibre que estudia els primers alquimistes lul·lians del segle XIV (i entre ells sobretot el Mestre del Testament), que ja són dels que, més que la transmutació dels metalls, cerquen l'elixir... com el poeta: "Tot sol he d'endregar el desordre, / jo sol esprémer bases d'innombrables dades / a les profundes pistes del disc dur, tot sol, / fins a obtenir la

gota d'elixir que cerco". Just després d'això ve aquella afirmació contundent, primera resposta directa i radical que conec contra les poètiques del mot donat: "Versos donats no vull, superbament forjats / per mi mateix només, carrers enllà els envio".

Aquesta poesia té un to crític, irònic, tant en el social com en l'ontològic, i s'hi veu una actitud de treballador manual, hàbil posseïdor i coneixedor de les seves eines mentals i sensibles, sense perdre, a voltes entre mofes, la severitat, la seriositat, el valor del que significa la poesia, o la vida. El pessimisme lúcid de l'home arrossegat pels poders fàctics i per les lleis fatals de la vida, i una vitalitat i una bonhomia més difícils de o d'explicar sense citar poemes sencers, lluiten en un tauler d'escacs que es comunica directament amb nosaltres a tots els nivells i desnivells de la realitat i de la literatura. El sentit de l'humor (que, si és mínimament intel·ligent, sol ser el sentit de relativitzar les fronteres entre els diferents tons o àmbits del llenguatge, és a dir, de l'ésser) sempre hi és present d'una manera o altra. L'obra és molt variada i té unitat, i és d'un gran nivell, a parer meu. S'hi veu, al darrere, una visió fonamentada, coherent en la mesura del possible, i ben original, i sentida (és a dir amb sentit, o amb aspiració a sentit), de la nostra realitat i de la nostra història. El conjunt és divertit i té substància, obre moltes portes o finestres a molts diferents aspectes de la nostra sorpresa de trobar-nos aquí, en aquest planeta, en aquest país, en aquest nom i cognoms... en aquest peculiar moment i en aquesta precisa cantonada de la història.

PARLEM-NE

“S”iem sobre els troncs de l'empostissat, obsequi del Pirineu, talat pels picadors amb les seves destrals esmolades i arrossegats costa avall, per animals ensinistrats, cap als rius, per ésser barranquejats amb les ganxes fins a l'estiorada i allí, classificats, un per un, per construir els empotissats i fer les «aumadies». És tracta dels raies que secularment han navegat per l'Ebre, el Segre i les dues Nogueres: de fet, *Noguera* sembla que deriva precisament d'aquesta activitat, del llatí *ammis nau(i)caria* 'riu navegable', de la qual tenim constància documental des del segle XIV (*Consolat de Mar*). He transcrit un fragment del llibre *La navegació fluvial per l'Ebre*, de Carmel Biarnés, a través de l'esplèndida monografia *Rais i raiers del Pirineu. Imatges*, d'Àngel Portet, Ramon Boixareu i Pere Dalmau (Trepmp: Garsineu 1992).

Els raiers

JOAN SOLÀ

Per fi he pogut anar, aquest estiu, a la festa dels raiers de la Pobla, un vell desig. I els asseguro que és una experiència inoblidable. Com que la sortida dels raies no és fins a les dotze, primer vagin a veure el magnífic Museu dels Raiers, allí a tocar, al Pont de Claverol, un poble que tenia un pont penjat o "de sirga", que s'enfonsà l'any 1929, i una riuada s'endugué el 1937 una part important del poble. Els queda encara Claverol, allà dalt al turó, amb restaurant i habitacions que guaiten sobre la corrua de llums de la Pobla, una autèntica nit d'enlluernament i de repòs. I encara els vagaria d'arribar-se a un dels congostos més espectaculars

que mai puguin veure, a contemplar l'espectacle de l'*Argenteria*, el devessall que inspirà la portada del Naixement de Guadi. I de remugar, mentre corren les hores lentes i xafoques del primer diumenge de juliol, l'altra meravella dels topònims (pronunciïn-los rítmicament, de tres en tres): Toralla, Talarn, Montsor; Naens; Salàs, Peramea; Aramunt, Eriunya, Senterada; Pessonada, Corroncui, Adons...

Els raies (antigament, *raig*) eren embarcacions formades per trams o tramades de troncs que es lligaven amb redortes (llucs o tiges, generalment de bedoll, retortes o retorçades perquè fossin més fortes, car havien d'aguantar l'embarcament de l'ai-

gua durant dies) i s'autotransportaven des dels boscos del Pirineu, rius avall, cap a Balaguer, Lleida, Tortosa o fins al mar, i de vegades continuaven arrossegats per embarcacions marines cap a destins més llunyans. Era una important activitat econòmica d'aquestes conques. Els picadors abatien els arbres amb les destrals, els esquadrejaven perquè encaixessin més bé els uns amb els altres a l'hora de lligar-los i els preparaven segons les variades mides del mercat. Els tiradors aleshores desemboscaven la fusta, la conduïen cap al riu, arrossegant-la amb l'ajut de matxos o estirant-la i menant-la amb les ganxes pels carrils de muntanya o barrancs avall, és a dir bar-

ranquejant. Els carrils, sovint perillosament penjats, calia protegir-los amb les tisoras o barreres de troncs encreuats.

Vora el riu, els trocs formaven grans taulados o esteses, on eren triats i agençats per ser enraïats o acoblats. Un rai constava d'un tram (set, deu, dotze troncs units longitudinalment) o de dos, tres, quatre: depenia de les condicions del riu. Un parell de troncs verticals, els remers, al davant i al darrere del rai subjectaven els rems amb què el raier *davanter* i el *cuer* governaven la tramada per l'aigua no sempre dolça: els pigals o rocs podien fer embarrancar, i aleshores els raiers baixaven a l'aigua i embarraven (amb les barres de bedoll que duïen) per desencallar: això és el que va passar enguany al tercer rai. Cap a 1930 els embassaments van fer canviar els raies per camions. Des de 1972 se celebra la festa de què els parlo, que l'any 2004 serà internacional. No se la perdin.